ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 14ης Μαΐου 1998 *

Στην υπόθεση C-259/96 P,

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, εκπροσωπούμενο από τον Jean-Paul Jacqué, διευθυντή της Νομικής Υπηρεσίας, τον Diego Canga Fano και την Thérèse Blanchet, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Alessandro Morbilli, γενικό διευθυντή της διευθύνσεως νομικών υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, 100, boulevard Konrad Adenauer,

αναιρεσείον,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως που εξέδωσε στις 26 Ιουνίου 1996 το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (δεύτερο τμήμα) στην υπόθεση T-91/95, De Nil και Impens κατά Συμβουλίου (Συλλογή Υπ.Υπ. 1996, σ. II-959), με την οποία ζητείται η εξαφάνιση της αποφάσεως αυτής,

όπου οι έτεροι διάδικοι είναι

η **Lieve de Nil,** υπάλληλος του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, κάτοικος Wolvertem (Βέλγιο),

και

η **Christiane Impens,** υπάλληλος του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, κάτοικος Βρυξελλών,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

εκπροσωπούμενες από τους Jean-Noël Louis, Thierry Demaseure, Véronique Leclercq και Ariane Tornel, δικηγόρους Βρυξελλών, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο τα γραφεία της εταιρίας fiduciaire Myson SARL, 30, rue de Cessange,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους H. Ragnemalm, πρόεδρο τμήματος, R. Schintgen, G. F. Mancini, J. L. Murray και G. Hirsch (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. B. Elmer
γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Ιουλίου 1997,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 23 Ιουλίου 1996, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως άσκησε, δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού (ΕΚ) και των αντιστοίχων διατάξεων των Οργανισμών (ΕΚΑΧ) και (ΕΚΑΕ) του Δικαστηρίου, αναίρεση κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 26ης Ιουνίου 1996, T-91/95, De Nil και Impens κατά Συμβουλίου (Συλλογή Υπ.Υπ. 1996, σ. II-959, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο ακύρωσε τις αποφάσεις του Συμβουλίου της 9ης και 15ης Ιουνίου 1994 περί απορρίψεως των αιτήσεων αποζημιώσεως των προσφευγουσών-εναγουσών της 9ης Φεβρουαρίου, καθώς και την απόφαση της 4ης Ιανουαρίου 1995, περί απορρίψεως της διοικητικής ενστάσεως των προσφευγουσών-εναγουσών της 6ης Σεπτεμβρίου 1994, και υποχρέωσε το Συμβούλιο να καταβάλει σε κάθε μία από αυτές το ποσό των 500 000 βελγικών φράγκων (BFR) αθροιστικά ως αποζημίωση για υλική ζημία και χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

2 Από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι στις 4 Δεκεμβρίου 1990 οι προσφεύγουσες-ενάγουσες (στο εξής: προσφεύγουσες) έγιναν δεκτές στον εσωτερικό διαγωνισμό Β/228 προς κάλυψη δεκαπέντε θέσεων αναπληρωτών βοηθών διοικήσεως βαθμού Β 5, παρεχομένης της δυνατότητας σε υπαλλήλους βαθμού C 1 να επιτύχουν «αναβάθμιση» της θέσεώς τους ανερχόμενοι στον βαθμό αυτόν. Δεδομένου ότι η εξεταστική επιτροπή δεν τις περιέλαβε στον πίνακα επιτυχόντων του διαγωνισμού αυτού, οι προσφεύγουσες, μαζί με επτά άλλες ενδιαφερόμενες, άσκησαν προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου, το οποίο ακύρωσε «τις ενέργειες που ακολούθησαν τις αποφάσεις εγκρίσεως συμμετοχής των υποψηφίων στις εξετάσεις του (...) εσωτερικού διαγωνισμού Β/228» (απόφαση της 11ης Φεβρουαρίου 1993, Τ-22/91, Raiola-Denti κ.λπ. κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1993, σ. II-69).

3 Μετά την απόφαση αυτή, η οποία απέκτησε ισχύ δεδικασμένου, το Συμβούλιο αποφάσισε, αφενός, να εμμείνει στις αποφάσεις περί ανακατατάξεως από την 1η Ιανουαρίου 1991 των δεκαπέντε επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228 και, αφετέρου, να προκηρύξει τον εσωτερικό διαγωνισμό Β/228 bis για να καλύψει έξι θέσεις αναπληρωτών βοηθών διοικήσεως βαθμού Β 5 μέσω αναβαθμίσεως θέσεων βαθμού C 1. Οι εξετάσεις του διαγωνισμού Β/228 bis ήσαν πανομοιότυπες, όσον αφορά τη φύση τους και τον τρόπο βαθμολογήσεως, με εκείνες του διαγωνισμού Β/228. Σύμφωνα με την προκήρυξη του διαγωνισμού Β/228 bis, στις εξετάσεις μπορούσαν να μετάσχουν οι υποψήφιοι που είχαν ήδη γίνει δεκτοί στον διαγωνισμό Β/228.

4 Μετά τις εξετάσεις στις οποίες έλαβαν μέρος, οι προσφεύγουσες περιελήφθησαν στον πίνακα επιτυχόντων. Κάθε μία από αυτές ανήλθε στον βαθμό Β 5 από την 1η Ιανουαρίου 1994. Ωστόσο, οι προσφεύγουσες θεώρησαν ότι, παρά την ανακατάταξη αυτή, το Συμβούλιο δεν έλαβε όλα τα μέτρα για να αποκαταστήσει τη ζημία που υπέστησαν λόγω της αρνήσεως της εξεταστικής επιτροπής του διαγωνισμού Β/228 να τις περιλάβει στον πίνακα επιτυχόντων του διαγωνισμού αυτού, καθότι η πιο πάνω άρνηση είχε ως αποτέλεσμα να μην ανακαταταγούν από την 1η Ιανουαρίου 1991.

5 Στις 9 Φεβρουαρίου 1994, οι προσφεύγουσες υπέβαλαν κατά συνέπεια αίτηση βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 1, του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: ΚΥΚ), ζητώντας αποζημίωση για τη ζημία που τους προξένησε η παράτυπη αυτή απόφαση της εξεταστικής επιτροπής του διαγωνισμού Β/228.

6 Δεδομένου ότι η αίτηση αυτή και η διοικητική ένσταση που υποβλήθηκε βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 2, του ΚΥΚ απορρίφθηκαν με αποφάσεις του Συμβουλίου της 9ης και 15ης Ιουνίου 1994 καθώς και της 4ης Ιανουαρίου 1995, οι προσφεύγουσες άσκησαν στις 29 Μαρτίου 1995 προσφυγή-αγωγή ενώπιον του Πρωτοδικείου ζητώντας, αφενός, να ακυρωθούν οι αποφάσεις αυτές και, αφετέρου, να υποχρεωθεί το Συμβούλιο να καταβάλει σε κάθε μία από αυτές το ποσό των 500 000 BFR για αποκατάσταση της προκληθείσας υλικής ζημίας και 1 ECU συμβολικώς ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

7 Το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 44, ότι συνιστά παράβαση του άρθρου 176 της Συνθήκης ΕΚ η άρνηση του Συμβουλίου να λάβει τα συγκεκριμένα μέτρα που θα καθιστούσαν δυνατό να τεθούν οι προσφεύγουσες σε ίση μοίρα με τους επιτυχόντες στον διαγωνισμό Β/228 συναδέλφους τους όσον αφορά την ημερομηνία από την οποία ισχύει η ανακατάταξή τους.

8 Συναφώς, διευκρίνισε:

«38 Το Συμβούλιο, με το να αρνηθεί να ανακατατάξει τις προσφεύγουσες αναδρομικώς από την 1η Ιανουαρίου 1991 όπως τους επιτυχόντες του διαγωνισμού Β/228, στέρησε τις προσφεύγουσες μιας ευκαιρίας να προαχθούν νωρίτερα, εντός των προθεσμιών που προβλέπει ο ΚΥΚ, στον βαθμό Β 4 και εν συνεχεία στον βαθμό Β 3 και, έτσι, να εξελιχθεί η σταδιοδρομία τους υπό τις ίδιες συνθήκες με τους επιτυχόντες του διαγωνισμού Β/228. Συγκεκριμένα, όπως υπογραμμίζουν οι προσφεύγουσες χωρίς να διαφωνήσει το Συμβούλιο, την 1η Ιανουαρίου 1996 ένδεκα από τους δεκαπέντε επιτυχόντες του διαγωνισμού Β/228, οι οποίοι ανακατατάχθηκαν το 1991, είχαν ήδη προαχθεί στον βαθμό Β 3, και μάλιστα τρεις από αυτούς ενδέχεται να προαχθούν το 1996 στον βαθμό Β 2, ενώ την ίδια ημερομηνία οι τέσσερις άλλοι επιτυχόντες είχαν προαχθεί στον βαθμό Β 4, και μάλιστα τρεις από αυτούς ενδέχεται να προαχθούν το 1996 στον βαθμό Β 3. Σε απάντηση γραπτής ερωτήσεως του Πρωτοδικείου, το Συμβούλιο ομολόγησε ότι, αν οι προσφεύγουσες είχαν ανέλθει στον βαθμό Β 5 τον Ιανουάριο του 1991, θα μπορούσαν ενδεχομένως, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 45, παράγραφος 2, του ΚΥΚ, να προαχθούν στον βαθμό Β 4 τον Ιούλιο του 1991 και στον βαθμό Β 3 την 1η Ιουλίου 1993, ημερομηνία κατά την οποία οι καθαρές αποδοχές τους θα υπερέβαιναν τις αποδοχές που πράγματι έλαβαν τότε.

39 Συνεπώς, οι προσφεύγουσες περιήλθαν σε μειονεκτική θέση, όσον αφορά τις προοπτικές εξελίξεως της σταδιοδρομίας τους σε σύγκριση με τις αντί-

στοιχες προοπτικές των επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228, λόγω της παραλείψεως του Συμβουλίου να λάβει τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου όσοι, έχοντας αρχικώς λάβει μέρος στον διαγωνισμό Β/228, πέτυχαν τελικά στον διαγωνισμό Β/228 bis να τεθούν σε ίση μοίρα, ειδικά όσον αφορά τις προϋποθέσεις της ανακατατάξεως που δικαιούνταν, με τους επιτυχόντες του διαγωνισμού Β/228. Συγκεκριμένα, από τότε που προκηρύχθηκε ο διαγωνισμός Β/228 bis, ο οποίος, κατά το ίδιο το καθού-εναγόμενο όργανο, προκηρύχθηκε για να διατηρηθούν τα δικαιώματα που είχαν προσβληθεί λόγω των ελλείψεων νομιμότητας του διαγωνισμού Β/228, το Συμβούλιο θα μπορούσε να ορίσει ότι οι ανακατατάξεις των επιτυχόντων θα ισχύουν από την ίδια ημερομηνία που ισχύουν οι ανακατατάξεις των επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228. Μη έχοντας προβλέψει τη λύση αυτή, όφειλε, όταν του υποβλήθηκαν σχετικές αιτήσεις εκ μέρους των προσφευγουσών, να ανακαλέσει τις αποφάσεις ανακατατάξεως από την 1η Ιανουαρίου 1994, για να διαμορφώσει, σύμφωνα με την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, τη σταδιοδρομία των προσφευγουσών κατά τέτοιον τρόπο ώστε να τους εξασφαλίσει αρχαιότητα στην κατηγορία Β ίση με την αρχαιότητα στην κατηγορία αυτή των επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228 (...).»

9 Εκτιμώντας ότι οι επιτυχόντες των διαγωνισμών Β/228 και Β/228 bis πρέπει να θεωρηθούν ως επιτυχόντες σε ένα και τον αυτό διαγωνισμό, το Πρωτοδικείο συνήγαγε, στη σκέψη 42, ότι, έτσι, το Συμβούλιο είχε υποχρέωση να επιφυλάξει στους επιτυχόντες του διαγωνισμού Β/228 bis την ίδια μεταχείριση που επιφύλαξε στους επιτυχόντες του διαγωνισμού Β/228, αναγνωρίζοντας στην ανακατάταξη των πρώτων τα ίδια αποτελέσματα με αυτά της ανακατατάξεως των δεύτερων.

10 Όσον αφορά τη ζημία που όντως προκλήθηκε από τη διαπιστωθείσα παράβαση, το Πρωτοδικείο έκρινε:

«46 Οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν την ύπαρξη της προβαλλομένης ζημίας που συνίσταται στη διαφορά μεταξύ των αποδοχών που έλαβαν από την 1η Ιανουαρίου 1991 μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1994 και των αποδοχών που θα ελάμβαναν την περίοδο αυτή αν είχαν ανέλθει στον βαθμό Β 5 την 1η Ιανουαρίου 1991. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που προσκόμισε το Συμβούλιο σε απάντηση γραπτής ερωτήσεως του Πρωτοδικείου, τα οποία δεν αμφισβήτησαν οι προσφεύγουσες, οι καθαρές αποδοχές των προσφευγουσών δεν μειώθηκαν στην πράξη, αν ληφθεί υπόψη ιδίως μια κατ' αποκοπήν αποζημίωση, η αποκαλούμενη αποζημίωση γραμματείας, την οποία θα έχαναν με την ανακατάταξή τους.

47 Αντιθέτως, οι προσφεύγουσες απέδειξαν την ύπαρξη δικαιώματος αποζημιώσεως για τη ζημία που απορρέει από το ότι δεν ανακατατάχθηκαν στην κατηγορία Β συγχρόνως με τους επιτυχόντες του διαγωνισμού Β/228, δεδομένου ότι, καίτοι δεν είχαν δικαίωμα προαγωγής μετά την ανακατάταξή τους, ούτως ή άλλως έχασαν μια ευκαιρία να εξελιχθεί η σταδιοδρομία τους κατά τρόπο ανάλογο με τη σταδιοδρομία των επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228 (...).

48 Εξάλλου, υποστηρίζουν ότι υπέστησαν ηθική βλάβη, την οποία αποτιμούν συμβολικώς σε 1 ECU.

49 Όσον αφορά τη βλάβη αυτή, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι ούτε η αποτυχία σε διαγωνισμό ούτε η προετοιμασία για περαιτέρω εξετάσεις μπορούν, κατ' αρχήν, να θεωρηθούν ικανές να προκαλέσουν ηθική βλάβη δυναμένη να ικανοποιηθεί αυτομάτως, καθόσον εν προκειμένω οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν ότι η μη εγγραφή τους στον πίνακα επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228 οφειλόταν στις παρατυπίες που οδήγησαν στην ακύρωση. Όσον αφορά τη ζημία που προκλήθηκε στις προσφεύγουσες από την άρνηση του Συμβουλίου να δεχθεί την αίτησή τους αποζημιώσεως και την επακολουθήσασα διοικητική τους ένσταση, η ζημία αυτή συγχέεται με αυτή ταύτη τη ζημία που το Συμβούλιο αρνήθηκε να αποκαταστήσει. Κατά συνέπεια, δεν αποτελεί διαφορετική ζημία που μπορεί να αποκατασταθεί χωριστά.

50 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι η ηθική βλάβη που πράγματι υπέστησαν οι προσφεύγουσες οφείλεται στην παρατεταμένη κατάσταση αβεβαιότητας στην οποία περιήλθαν όσον αφορά την εξέλιξη της σταδιοδρομίας τους. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως χαρακτηρίζονται από σημαντικές παρατυπίες κατά τις εξετάσεις που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του διαγωνισμού Β/228, από σοβαρή προσβολή του δικαιώματος των προσφευγουσών για κανονική διεξαγωγή των εξετάσεων αυτών και από το γεγονός ότι η άρνηση του Συμβουλίου να τις θέσει σε ίση μοίρα με τους συναδέλφους τους που ανακατατάχθηκαν την 1η Ιανουαρίου 1991 εκδηλώθηκε όταν οι προσφεύγουσες είχαν ήδη επιτύχει στις εξετάσεις που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του διαγωνισμού Β/228 bis.

51 Το Πρωτοδικείο καθορίζει κατά δικαία κρίση σε 500 000 BFR αθροιστικά την αποζημίωση για την υλική ζημία και τη χρηματική ικανοποίηση λόγω της

ηθικής βλάβης (βλ. τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 9ης Φεβρουαρίου 1994, Τ-82/91, Latham κατά Επιτροπής, Συλλογή Υπ.Υπ. 1994, σ. II-61, και Τ-3/92, Latham κατά Επιτροπής, Συλλογή Υπ.Υπ. 1994, σ. II-83) που υπέστη κάθε μία από τις προσφεύγουσες. Συνεπώς, το Συμβούλιο πρέπει να υποχρεωθεί να καταβάλει το ποσό αυτό σε κάθε μία από αυτές.»

11 Με την παρούσα αίτηση αναιρέσεως, το Συμβούλιο προβάλλει τους ακόλουθους έξι λόγους αναιρέσεως:

— παράβαση του άρθρου 176 της Συνθήκης·

— παράβαση του άρθρου 30 του ΚΥΚ·

— παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως·

— παράβαση του άρθρου 45, παράγραφος 2, του ΚΥΚ·

— παράβαση του άρθρου 48 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου και

— μη συνδρομή των κατά νόμον προϋποθέσεων για τη στοιχειοθέτηση ευθύνης και παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας.

Επί των τεσσάρων πρώτων λόγων αναιρέσεως

12 Με τους τέσσερις πρώτους λόγους αναιρέσεως, οι οποίοι πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το Συμβούλιο προσάπτει ουσιαστικώς στο Πρωτοδικείο ότι του καταλόγισε ότι εκτέλεσε κακώς την προαναφερθείσα απόφασή του στην υπόθεση Raiola-Denti κ.λπ. κατά Συμβουλίου όταν αποφάσισε να προκηρύξει δεύτερο διαγωνισμό και να ανακατατάξει τους επιτυχόντες στον βαθμό Β 5 από την 1η Ιανουαρίου 1994.

13 Το Συμβούλιο ισχυρίζεται συναφώς ότι, για να διατηρηθούν τα δικαιώματα των υποψηφίων οι οποίοι θίχτηκαν από τις παρατυπίες ενός διαγωνισμού, αρκεί, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 14ης Ιουλίου 1983, 144/82, Detti κατά Δικαστηρίου, Συλλογή 1983, σ. 2421· της 6ης Ιουλίου 1993, C-242/90 P, Επιτροπή κατά Albani κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-3839, και της 9ης Αυγούστου 1994, C-412/92 P, Κοινοβούλιο κατά Meskens, Συλλογή 1994, σ. I-3757), να προκηρύξει η αρμόδια για τους διορισμούς αρχή του συγκεκριμένου οργάνου νέο διαγωνισμό αναλόγου επιπέδου με το επίπεδο του πρώτου. Τα μέτρα που έλαβε το Συμβούλιο για να εκτελέσει την προαναφερθείσα απόφαση Raiola-Denti κ.λπ. κατά Συμβουλίου στοιχούν καθ' όλα προς τη νομολογία αυτή.

14 Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο αμφισβητεί ιδίως την κρίση του Πρωτοδικείου, στις σκέψεις 38 και 39 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η ανακατάταξη των προσφευγουσών έπρεπε να ισχύσει αναδρομικώς από την ίδια ημερομηνία με την ανακατάταξη των επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228, δηλαδή από την 1η Ιανουαρίου 1991. Θεωρεί ότι με την κρίση αυτή το Πρωτοδικείο σφετερίστηκε τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου στο πλαίσιο του άρθρου 176 της Συνθήκης, κατά το οποίο το όργανο που εξέδωσε την ακυρωθείσα πράξη οφείλει να λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως, και αναφέρει ότι στο πλαίσιο αυτό διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως.

15 Ομοίως, το Συμβούλιο διατείνεται ότι η αναδρομική ανακατάταξη από την 1η Ιανουαρίου 1991 είναι αντίθετη με το άρθρο 45, παράγραφος 2, του ΚΥΚ, κατά το οποίο «Η μετάβαση υπαλλήλου από κλάδο ή κατηγορία σε άλλο κλάδο ή ανώτερη κατηγορία δύναται να γίνει μόνο με διαγωνισμό», και επίσης παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, δεδομένου ότι οι έξι επιτυχόντες του διαγωνισμού Β/228 bis είχαν αποτύχει στον πρώτο διαγωνισμό Β/228.

16 Πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι, δυνάμει του άρθρου 176 της Συνθήκης, το αρμόδιο όργανο οφείλει να εκδώσει έναντι του ενδιαφερομένου, τηρώντας τις αρχές της εφαρμοστέας κοινοτικής ρυθμίσεως,

κάθε πράξη ικανή να αντισταθμίσει δίκαια το μειονέκτημα που απέρρευσε γι' αυτόν από την ακυρωθείσα πράξη (βλ. την απόφαση της 5ης Μαρτίου 1980, 76/79, Könecke κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/I, σ. 344, σκέψη 15).

17 Από τις σκέψεις 3 και 4 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι, μετά την προαναφερθείσα απόφαση Raiola-Denti κ.λπ. κατά Συμβουλίου, η οποία ακύρωσε τις ενέργειες που ακολούθησαν τις αποφάσεις εγκρίσεως της συμμετοχής των υποψηφίων στις εξετάσεις του εσωτερικού διαγωνισμού Β/228, το Συμβούλιο αποφάσισε, αφενός, να εμμείνει στις αποφάσεις ανακατατάξεως των δεκαπέντε επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228 από την 1η Ιανουαρίου 1991 και, αφετέρου, να προκηρύξει τον εσωτερικό διαγωνισμό Β/228 bis για τους υποψηφίους που απέτυχαν στον διαγωνισμό Β/228. Ο τρόπος βαθμολογήσεως και η φύση των εξετάσεων του διαγωνισμού Β/228 bis ήσαν πανομοιότυποι με τον τρόπο βαθμολογήσεως και τη φύση του διαγωνισμού Β/228. Τον Δεκέμβριο του 1993 οι προσφεύγουσες, οι οποίες πέτυχαν στον διαγωνισμό, περιελήφθησαν στον πίνακα επιτυχόντων. Κάθε μία από αυτές ανήλθε στον βαθμό Β 5 την 1η Ιανουαρίου 1994.

18 Κατ' αρχάς, όσον αφορά την ημερομηνία ανακατατάξεως, πρέπει να υπομνησθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 45, παράγραφος 2, του ΚΥΚ, η μετάβαση ενός υπαλλήλου σε ανώτερη κατηγορία μπορεί να γίνει μόνο μετά από διαγωνισμό. Εφόσον, έτσι, η επιτυχία σε διαγωνισμό αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη μετάβαση υπαλλήλου σε ανώτερη κατηγορία (βλ. την απόφαση της 12ης Ιουλίου 1973, 28/72, Tontodonati κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 607, σκέψη 8), η προϋπόθεση αυτή πρέπει να πληρούται κατά την πραγματική ημερομηνία μεταβάσεως στην ανώτερη κατηγορία. Κατά συνέπεια, το άρθρο 45, παράγραφος 2, του ΚΥΚ απαγορεύει τη μετάβαση σε ανώτερη κατηγορία από ημερομηνία προγενέστερη της επιτυχίας στον διαγωνισμό.

19 Επομένως, εφόσον εν προκειμένω οι προσφεύγουσες πέτυχαν σε διαγωνισμό μόλις κατά τα τέλη του 1993, αποκλειόταν η ανακατάταξή τους με ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 1991. Συνεπώς, η περί του αντιθέτου κρίση που περιέχεται στις σκέψεις 38 έως 44 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να θεωρηθεί εσφαλμένη. Ωστόσο, δεν δύναται, αυτή καθαυτή, να έχει ως συνέπεια την αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

20 Στη συνέχεια, όσον αφορά το επιχείρημα του Συμβουλίου ότι με την προκήρυξη δεύτερου διαγωνισμού και την ανακατάταξη των επιτυχόντων στον βαθμό Β 5 από την 1η Ιανουαρίου 1994 εκπληρώθηκαν οι υποχρεώσεις που τάσσει το άρθρο 176 της Συνθήκης, από τη νομολογία του Δικαστηρίου (προαναφερθείσα απόφαση Κοινοβούλιο κατά Meskens, σκέψη 24) προκύπτει ότι το άρθρο 176 της Συνθήκης επιβάλλει, πέραν της υποχρεώσεως της διοικήσεως να λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως του Δικαστηρίου, την υποχρέωση αποκαταστάσεως της πρόσθετης ζημίας που απορρέει ενδεχομένως από την ακυρωθείσα παράνομη πράξη, αρκεί να πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ. Συνεπώς, το άρθρο 176 της Συνθήκης δεν εξαρτά την αποκατάσταση της ζημίας από την ύπαρξη νέου πταίσματος χωριστού από την ακυρωθείσα παράνομη αρχική πράξη, αλλά προβλέπει την αποκατάσταση της ζημίας που απορρέει από την πράξη αυτή και που διατηρείται μετά την ακύρωση της πράξεως αυτής και την εκτέλεση από τη διοίκηση της ακυρωτικής αποφάσεως.

21 Εφόσον το αίτημα των προσφευγουσών είχε ακριβώς ως αντικείμενο την αποκατάσταση της ζημίας που απορρέει από την ακυρωθείσα παράνομη πράξη, οι τέσσερις πρώτοι λόγοι αναιρέσεως πρέπει να απορριφθούν.

Επί του πρώτου σκέλους του έκτου λόγου αναιρέσεως

22 Με το πρώτο σκέλος του έκτου λόγου αναιρέσεως, το Συμβούλιο ισχυρίζεται ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις στοιχειοθετήσεως ευθύνης του. Δεν ενήργησε παράνομα κατά την εκτέλεση της προαναφερθείσας αποφάσεως Raiola-Denti κ.λπ. κατά Συμβουλίου, οπότε δεν πληρούνται δύο από τις προϋποθέσεις γενέσεως ευθύνης, δηλαδή η ύπαρξη ζημίας και η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου. Το Συμβούλιο διευκρινίζει συναφώς ότι, ναι μεν οι παρατυπίες έθιξαν κατά τον ίδιο τρόπο τους 71 υποψηφίους του διαγωνισμού Β/228, πλην όμως δεν έπεται εξ αυτού ότι υφίσταται αυτομάτως δικαίωμα αποζημιώσεως για προβαλλόμενη ζημία, καθότι δεν έχει αποδειχθεί ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ των παρατυπιών αυτών και της αποτυχίας στον πρώτο διαγωνισμό.

23 Κατά πάγια νομολογία (βλ. την απόφαση της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-1981, σκέψη 42), στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως ασκηθείσας από υπάλληλο, η ευθύνη της Κοινότητας προϋποθέτει τη συνδρομή όλων των προϋποθέσεων όσον αφορά την παράνομη συμπεριφορά που προσάπτεται στα όργανα, το υποστατό της ζημίας και την ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ συμπεριφοράς και προβαλλομένης ζημίας.

24 Όσον αφορά την πρώτη από τις προϋποθέσεις αυτές, από τη σκέψη 19 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι, αντίθετα με όσα έκρινε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 38 έως 44 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η παράνομη συμπεριφορά δεν συνίσταται στην άρνηση του Συμβουλίου να ανακατατάξει τις προσφεύγουσες από την 1η Ιανουαρίου 1991, αλλά στην ακυρωθείσα αρχική πράξη, δηλαδή στις ενέργειες που ακολούθησαν τις αποφάσεις εγκρίσεως της συμμετοχής των υποψηφίων στις εξετάσεις του διαγωνισμού Β/228 (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση Raiola-Denti κ.λπ. κατά Συμβουλίου). Εξάλλου, ακριβώς στην πράξη αυτή στηρίζεται, σύμφωνα με όσα διαπίστωσε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 6 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η αίτηση των προσφευγουσών που υποβλήθηκε βάσει του άρθρου 90, παράγραφος 1, του ΚΥΚ.

25 Στη συνέχεια, όσον αφορά τη ζημία, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, ούτως ή άλλως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι υφίσταται ηθική βλάβη οφειλομένη στην παρατεταμένη κατάσταση αβεβαιότητας στην οποία περιήλθαν οι προσφεύγουσες όσον αφορά την εξέλιξη της σταδιοδρομίας τους (σκέψη 50 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Συγκεκριμένα, αφενός, η αιτιολογία που παρέθεσε το Πρωτοδικείο προς στήριξη του συμπεράσματος αυτού, δηλαδή οι «σημαντικές παρατυπίες κατά τις εξετάσεις που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του διαγωνισμού Β/228, [η] σοβαρή προσβολή του δικαιώματος των προσφευγουσών για κανονική διεξαγωγή των εξετάσεων αυτών και (...) το γεγονός ότι η άρνηση του Συμβουλίου να τις θέσει σε ίση μοίρα με τους συναδέλφους τους που ανακατατάχθηκαν την 1η Ιανουαρίου 1991 εκδηλώθηκε όταν οι προσφεύγουσες είχαν ήδη επιτύχει στις εξετάσεις που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του διαγωνισμού Β/228 bis», αφορά τη σοβαρότητα των παρατυπιών, η οποία ήδη προκάλεσε την ακύρωση των βαλλομένων πράξεων με την προαναφερθείσα απόφαση Raiola-Denti κ.λπ. κατά Συμβουλίου, και όχι την παρατεταμένη κατάσταση αβεβαιότητας των προσφευγουσών όσον αφορά την εξέλιξη

της σταδιοδρομίας τους. Από την άλλη πλευρά, για την αξιολόγηση της ενδεχομένης ηθικής βλάβης, το Πρωτοδικείο όφειλε να λάβει υπόψη, πέραν της διαρκείας της καταστάσεως αβεβαιότητας στην οποία είχαν περιέλθει οι προσφεύγουσες, άλλες επιβαρυντικές περιστάσεις που χαρακτήριζαν την ειδική κατάστασή τους.

26 Εφόσον δεν συνέβη αυτό και, εξάλλου, εφόσον οι προσφεύγουσες δεν επικαλέστηκαν τέτοιες περιστάσεις, πρέπει να αναιρεθεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση κατά το μέρος που αναγνώρισε στις προσφεύγουσες δικαίωμα χρηματικής ικανοποιήσεως λόγω της ηθικής βλάβης που φέρεται ότι υπέστησαν.

27 Δεδομένου ότι, στο σημείο αυτό, η διαφορά είναι ώριμη προς εκδίκαση, πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού (ΕΚ) του Δικαστηρίου, να απορριφθεί το αίτημα των προσφευγουσών σχετικά με τη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

28 Αντιθέτως, δεν μπορεί να αποκλειστεί εκ των προτέρων ότι οι υπάλληλοι που απέτυχαν στον πρώτο διαγωνισμό Β/228 και που, όπως οι προσφεύγουσες, πέτυχαν στον δεύτερο διαγωνισμό Β/228 bis υπέστησαν υλική ζημία συνισταμένη στο γεγονός ότι η σταδιοδρομία τους δεν εξελίχθηκε κατά τρόπο ανάλογο με τη σταδιοδρομία των επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228 (βλ. τη σκέψη 47 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως) λόγω της αδυναμίας ανακατατάξεώς τους από την 1η Ιανουαρίου 1991.

29 Όσον αφορά, στο πλαίσιο αυτό, τον αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ παράνομης συμπεριφοράς και υλικής ζημίας, πρέπει να επισημανθεί ότι το Συμβούλιο έφερε το βάρος αποδείξεως ότι η αποτυχία των προσφευγουσών στον πρώτο διαγωνισμό και η ζημία που απέρρευσε από την αποτυχία αυτή δεν οφείλονται στις παρατυπίες που διαπιστώθηκαν. Εφόσον εν προκειμένω δεν αποδείχθηκε τούτο, πρέπει να απορριφθεί, στο σημείο αυτό, το πρώτο σκέλος του έκτου λόγου αναιρέσεως.

Επί του πέμπτου λόγου αναιρέσεως και του δευτέρου σκέλους του έκτου λόγου αναιρέσεως

30 Τέλος, με τον πέμπτο λόγο αναιρέσεως και το δεύτερο σκέλος του έκτου λόγου αναιρέσεως, το Συμβούλιο προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι, κατά τον προσδιορισμό του ποσού της αποζημιώσεως που επιδίκασε, παρέβη το άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, καθότι έλαβε υπόψη ένα νέο πραγματικό γεγονός, το οποίο συνίστατο στην εξέλιξη της σταδιοδρομίας των δεκαπέντε επιτυχόντων του διαγωνισμού Β/228 μεταξύ της ασκήσεως της προσφυγής-αγωγής και της επ' ακροατηρίου συζητήσεως, καθώς και ότι παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας.

31 Εν προκειμένω, επιβάλλεται να απορριφθεί άνευ ετέρου ο λόγος αναιρέσεως με τον οποίο προβάλλεται παράβαση του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, το οποίο απαγορεύει την προβολή νέων ισχυρισμών κατά τη διάρκεια της δίκης. Συγκεκριμένα, από τη δικογραφία προκύπτει ότι στις 26 Ιανουαρίου 1996 το Πρωτοδικείο κάλεσε τις προσφεύγουσες να καθορίσουν το ποσό της διαφοράς των αποδοχών τους μέχρι την ανακατάταξή τους από την 1η Ιανουαρίου 1994 και των αποδοχών που θα ελάμβαναν αν είχαν ανέλθει μαζί με τους επιτυχόντες του διαγωνισμού Β/228 στον βαθμό Β 5 την 1η Ιανουαρίου 1991. Εφόσον η πρόσκληση αυτή στηριζόταν στο άρθρο 64, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, το Πρωτοδικείο μπορούσε να στηριχθεί στις απαντήσεις χωρίς να παραβεί το άρθρο 48, παράγραφος 2, του εν λόγω Κανονισμού Διαδικασίας, δεδομένου ότι το Συμβούλιο είχε τη δυνατότητα να λάβει θέση επί του ζητήματος αυτού κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

32 Όσον αφορά τον λόγο αναιρέσεως με τον οποίο προβάλλεται παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ., σκέψη 81), μόνο στο Πρωτοδικείο απόκειται να εκτιμά, εντός των ορίων του σχετικού αιτήματος, τον τρόπο και την έκταση της αποκαταστάσεως της ζημίας. Ωστόσο, για να μπορεί το Δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχό του επί των αποφάσεων του Πρωτοδικείου, αυτές πρέπει να είναι επαρκώς αιτιολογημένες.

33 Εν προκειμένω, η συλλογιστική του Πρωτοδικείου στη σκέψη 51 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά την οποία η ζημία που υπέστη κάθε μία από τις προσφεύγουσες ανέρχεται, μετά από εκτίμηση κατά δικαία κρίση, σε 500 000 BFR, δεν παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να γνωρίσει τα κριτήρια που ελήφθησαν υπόψη για τον καθορισμό του ποσού αυτού. Ελλείψει της ακρίβειας αυτής, το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να κρίνει αν η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση παραβιάζει, στο σημείο αυτό, την αρχή της αναλογικότητας.

34 Υπό τις συνθήκες αυτές, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πρέπει να αναιρεθεί κατά το μέρος που ακύρωσε τις αποφάσεις του Συμβουλίου της 9ης και 15ης Ιουνίου 1994 και της 4ης Ιανουαρίου 1995 και υποχρέωσε το Συμβούλιο να καταβάλει σε κάθε μία από τις προσφεύγουσες το ποσό των 500 000 BFR αθροιστικά ως αποζημίωση για υλική ζημία και χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

Επί της αναπομπής της υποθέσεως στο Πρωτοδικείο

35 Κατά το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού (ΕΚ) του Δικαστηρίου, «Αν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει ενώπιον του Πρωτοδικείου για να την κρίνει».

36 Εφόσον η διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση όσον αφορά το αίτημα των προσφευγουσών για αποκατάσταση της υλικής ζημίας, η υπόθεση πρέπει να αναπεμφθεί ενώπιον του Πρωτοδικείου.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Αναιρεί τα σημεία 1, 2 και 4 του διατακτικού της αποφάσεως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 26ης Ιουνίου 1996 στην υπόθεση T-91/95, De Nil και Impens κατά Συμβουλίου.

2) Απορρίπτει το αίτημα των προσφευγουσών-εναγουσών για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

3) Αναπέμπει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο για να αποφανθεί επί του αιτήματος των προσφευγουσών-εναγουσών για αποκατάσταση της υλικής ζημίας.

4) Επιφυλάσσεται ως προς τα δικαστικά έξοδα.

Ragnemalm Schintgen Mancini

Murray Hirsch

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 14 Μαΐου 1998.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

H. Ragnemalm